

MOEDERSCHAPS- MEDAILLES IN HET DUITSE RIJK

*Meer dan drie miljoen vrouwen
ontvingen het Duitse Moederkruis*

In het Derde Rijk werd – kort voor de oorlog –
een onderscheiding voor het moederschap ingesteld.
Hoewel er ook in andere landen dergelijke eretekens werden
uitgereikt, beschouwen we onderscheidingen voor moeders
van grote gezinnen tegenwoordig als een typisch nazifenomeen.

Ed van Engeland
is militair-historisch
onderzoeker.

Het Duitse Moederkruis – voluit *Ehrenkreuz der Deutschen Mutter* – was zowel een staatsonderscheiding als een ereteken voor buitengewone verdiensten voor het Duitse Rijk. De nazi's vonden dat het aantal Duitsers, voor zover ze van het 'Germaanse ras' waren, explosief moest groeien. Om die reden werd het hebben van grote gezinnen en vruchtbaarheid geïdealiseerd. Propaganda riep de Duitse moeder op thuis, bij haar gezin te leven en te werken – de vrouw was er om kinderen te baren en op te voeden.

Oorkonde voor het
Moederkruis 3e
klasse.
Boven: Moederkruis
in goud.

VOORBEELDIG MOEDERSCHAP

De onderscheiding werd op 16 december 1938 door Adolf Hitler ingesteld, en vanaf dat moment werd hij jaarlijks toegekend op Moederdag. De decoratie kende drie klassen – brons, zilver en goud – en werd uitgereikt tussen 1939 en 1945. Alle decoraties werden verleend wegens voorbeeldig moederschap. De derde klasse van deze decoratie (in brons) was bestemd voor moeders van vier of vijf kinderen, de tweede klasse (in zilver) was bedoeld voor moeders van zes of zeven kinderen en de eerste klasse (in goud) werd toegekend aan moeders met acht of meer kinderen. Een bijzondere klasse betrof de moeder met meer dan zestien kinderen: zij ontving een goud met briljanten ingelegde medaille. Of deze ooit officieel is ingevoerd en toegekend is nooit achterhaald.

BÜRGERLICHE HAUSFRAU

Volgens sommigen zou ook Moederdag in het Duitse Rijk zijn bedacht door Hitler, als eerbetoon aan zijn eigen moeder die hem als kind vertroetelde en in vrijwel alles tegemoetkwam. Toen ze op 21 december 1908 overleed aan borstkanker was de destijds negentienjarige Adolf erg van slag. Nadat hij aan de macht kwam, zou hij haar sterfdag hebben uitgeroepen tot nationale Moederdag, maar dit is een broodjeaapverhaal. Officieel werd Moederdag in 1923 – dus tien jaar voor Hitlers benoeming tot rijkskanselier – een officieel Duits kalenderfeest, een die altijd viel op de tweede zondag in mei. Wat Hitler wel bewerkstelligde was dat de benaming Moederdag (*Muttertag*) officieel werd gewijzigd in *Gedenk und Ehrentag* ►

Duitse moeder
draagt het erekruis.
Foto: collectie E. van
Engeland.
Op de achterzijde
staat de datum van
de instelling
ingegraveerd,
met daaronder de
handtekening van
Adolf Hitler.

Boven: Een lid van de Duitse oudstrijdersvereniging, de *Nationalsozialistischer Reichskriegerbund, Gruppe Donau* met zijn eega.

Rechts: Een Duitse moeder draagt het erekruis.

Rechterpagina: Een oude bergboerin uit het Ertzgebirge. Op de borst draagt ze een lidmaatschapsspeld van de *Nationalsozialistische Frauenschaft (NSF)*.

Foto's: collectie E. van Engeland.

der Deutschen Mütter, een dag ter ere van de *bürgerliche Hausfrau* die het Derde Rijk diende door (veel) kinderen te baren en deze in de juiste traditie op te voeden.

RUIM DRIE MILJOEN

Verantwoordelijk voor de voordracht en uitreiking van deze onderscheiding was de NSDAP *Ortsgruppenleiter*, de chef van de lokale NSDAP-afdeling. Zijn staf verrichtte het antecedentenonderzoek en diende de voordrachten in bij de *Ordenskanzlei*, die vervolgens de oorkondes opmaakte. Begin september 1941 waren eindelijk alle ontvangen aanvragen verwerkt.

Hoewel geen aantallen van alle uitgegeven kruisen bekend zijn, wordt geschat dat in totaal meer dan drie miljoen vrouwen deze onderscheiding ontvingen. Je zou dus kunnen concluderen dat het Moederkruis geen zeldzame onderscheiding was – ter vergelijking, gedurende de oorlogsjaren werden circa vijf miljoen IJzeren Kruisen uitgereikt en drie miljoen Ostmedailles.

VOORDEELTJES

Het Moederkruis werd zeer gewaardeerd door de Duitse regering. Het is dus niet gek dat naar de voor dit ereteken genomineerde moeders een serieus onderzoek ingesteld; men wilde er zeker van zijn dat ze aan de kwalificaties voldeden. Het bezit van het Moederkruis ging gepaard met een aantal kleine voordeeltjes, waaronder een financiële vergoeding en voorrang bij publieksdiensten zoals gezondheidszorg, kledingvoorziening, opleiding en het verkrijgen van woonruimte. Bij het overlijden van de onderscheiden moeder mochten de nabestaanden het Moederkruis houden als herinnering. Een toekenningsvoorwaarde was dat beide ouders van de kinderen Duits bloed hadden, dat de kinderen levend waren geboren en dat moeder de onderscheiding waardig was. Dat laatste wilde zeggen dat ze nooit een tuchthuis- of gevangenisstraf had gehad, nooit abortus had gepleegd, geen ontucht had gepleegd, et cetera. Het Moederkruis kon op elk moment worden ingetrokken als bleek dat de draagster zich niet gedroeg in overeenstemming met de toekenningscriteria. Na 1945 mocht het Moederkruis in Duitsland niet langer worden gedragen.

TEUTOONSE RIDDERORDE

Het Moederkruis is ontworpen door de architect Franz Berberich uit München. De vorm van de onderscheiding komt overeen met het kruis van de Teutoonse Ridderorde uit de tijd van de kruistochten. De kruisarmen zijn blauw geëmailleerd met witte randen en op het witte centrum staat een zwart hakenkruis met in Latijnse hoofdletters het omschrift 'DER DEUTSCHEN MUTTER'. Vanuit de vier kruisoksels lopen stralenbundels van brons, zilver of goudkleurig metaal, afhankelijk van de klasse waarin de onderscheiding is uitgevoerd. Het kruis was vervaardigd van brons, dat voor de tweede en eerste klasse respectievelijk was verzilverd of verguld. ■

FRANSE EN SOVJET-MOEDERSCHAPMEDAILLES

De Duitsers waren niet de enigen die zo'n ereteken kenden. In Frankrijk werd al in 1920 de *Médaille de la famille française* (medaille van de Franse familie) ingesteld en in 1944 stelde de Sovjet-Unie twee orden in, de Orde voor Moedereer en de Moederheldin van de Sovjet-Unie. De Orde voor Moedereer kende drie klassen en werd ingesteld als beloning voor moeders van grote gezinnen. De 'Moederheldin' was bestemd voor moeders die meer dan tien kinderen opvoedden. Eén man kreeg overigens ook de orde, omdat hij twaalf geadopteerde kinderen alleen opvoedde.

Een eerdere versie van dit artikel verscheen in *Wereld in Oorlog* nr. 46, tijdschrift over de Eerste en Tweede Wereldoorlog. Zie www.wereldinoorlog.com. Bovenstaande artikel is voor *Kleio* bewerkt.